

Визначимо сегменти, що виявили найбільше розходження частот для кожного автора. Для Дж. Толкіна це сегмент СІМЕЙНО-РОДИННІ СТОСУНКИ, для К. Льюїса – сегмент СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС, для Т. Пратчетта – сегмент МАГІЯ.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Бачимо, що автори виявляють і певні подібності у вживанні номінацій, і відмінності. Найбільш подібні тексти Дж. Толкіна та К. Льюїса (у них два спільні сегменти – СІМЕЙНО-РОДИННІ СТОСУНКИ та МІЖСОБИСТІСНІ СТОСУНКИ), хоча можемо помітити, що для романів Дж. Толкіна обидва сегменти показують набагато більшу величину χ^2 , ніж для циклу К. Льюїса. Один спільний сегмент у текстах Дж. Толкіна та Т. Пратчетта (МІФІЧНА ІСТОТА), тексти Т. Пратчетта та К. Льюїса теж мають лише один спільний сегмент (ПОЗНАЧЕННЯ ОСІБ ЗА СТАТТЮ).

Звернемо увагу також на те, що деякі частотні сегменти, наприклад, ГЕРОЙ/ВОЇН для Т. Пратчетта, РІД ЗАНЯТЬ для Дж. Толкіна чи МІФІЧНА ІСТОТА для К. Льюїса не перевищили 3,84 у своїх значеннях χ^2 . Однак відсутність зафіксованих статистично значущих сум для таких сегментів свідчить не про те, що їх номінації не були важливими чи частотними, а лише про те, що їх частота вживання не перевищує теоретично очікуваних величин.

Перспективним є виявлення закономірностей вживання маркованих родом одиниць для кожного роду та для різних способів його вираження.

Список використаної літератури

1. Колесник О. С. Концепт «Потойбіччя» в англійській мовній картині світу: діахронічний аспект / О. С. Колесник // Вісн. Житомир. держ. у-ту ім. І. Франка. – № 27. – Житомир : ЖДУ, 2006. – С. 100–104.
2. Колесник О. С. Мовні засоби відображення міфологічної картини світу: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі давньоанглійського епосу та сучасних британських художніх творів жанру фентезі) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / О. С. Колесник ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2003. – 20 с.
3. Колесник О. С. Особливості дискурсивних стратегій і тактик у модальному аспекті альтернативного міфологічного фентезі-світу / О. С. Колесник // Наук. вісн. ЧНУ : зб. наук. пр. – Вип. 231 : Германська філологія. – Чернівці : Рута, 2004. – С. 47–57.
4. Левицкий В. В. Квантитативные методы в лингвистике / В. В. Левицкий. – Черновцы : Рута, 2004. – 190 с.
5. Левицкий В. В. Семасиология / В. В. Левицкий. – Винница : Нова книга, 2006. – 512 с.
6. Палаева И. В. Гендерная концептосфера в картине мира среднеанглийского периода : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / И. В. Палаева ; Дальневосточ. гос. ун-т. – Владивосток, 2005. – 16 с.

Статтю подано до редколегії
30.03.2012 р.

УДК 811.111:81'371

В. Л. Сергієнко – асистент кафедри іноземних мов
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Вербальний склад концептів *PRIDE* і *NOBILITY* у кількісній репрезентації їх компонентів (на матеріалі англійської художньої прози кінця XIX ст.)

Роботу виконано на кафедрі іноземних мов
ПНУ ім. В. Стефаника

Статтю присвячено дослідженню номінативного поля лексико-семантичної структури концептів *PRIDE* і *NOBILITY* та кількісному підрахунку елементів, що вербалізують його сегменти.

Ключові слова: концепт, метод польового моделювання, номінативне поле, кількісний аналіз.

Сергієнко В. Л. Вербальный состав концептов *PRIDE* и *NOBILITY* в количественной репрезентации их компонентов (на материале английской художественной прозы конца XIX века.). Статья посвя-

© Сергієнко В. Л., 2012

шається дослідженню номинативного поля лексико-семантичної структури концептів *PRIDE* і *NOBILITY*, а також кількісному підсчету елементів, вербалізуючих його сегменти.

Ключевые слова: концепт, метод полевого моделювання, номинативне поле, кількісний аналіз.

Serhivenko V. L. The Verbal Content of Concepts *PRIDE* and *NOBILITY* Represented in the Quantity of their Components (Based on English Fiction at the End of the XIX Cent.). The article deals with research of the nominative field of concepts *PRIDE* and *NOBILITY* and quantitative analysis of the verbal elements of its segments.

Key words: concept, field analysis, nominative field, quantitative analysis.

Постановка наукової проблеми та її значення. На тлі останніх сучасних наукових досягнень із лінгвокультурології та когнітивістики помітний інтенсивний прорив у галузі досліджень різних видів концептів, як універсальних, так і національноспецифічних. До останніх належать концепти *PRIDE* і *NOBILITY*, які є лінгвокультурними, адже репрезентують зв'язок мови і культури, що, у свою чергу, спостерігається в семантиці тих мовних одиниць, що їх вербалізують.

Аналіз досліджень концептів у лінгвокультурному та семантико-когнітивному аспектах у доробках А. Вежбицької, С. Г. Воркачова, О. В. Городецької, В. Л. Іващенко, З. Д. Попової, О. О. Селіванової, Ю. О. Сорокіна, Й. А. Стерніна, В. Н. Телії та ін. допомагає всебічно розкрити їх сутність, багатоплановість природи, ознайомитися зі способами та методами їх дослідження і, разом з тим, визначити їх роль у культурній еволюції етносів у різні періоди історичного розвитку.

Для окреслення специфіки англійської лінгвокультури в семантиці мовних одиниць використовується метод польового моделювання як один із методів визначення найбільш цілісної картини смислового наповнення концептів, матеріалізованого лексично [2; 3; 5].

Для розгляду поняттєвої структури концептів часто використовують художню літературу як матеріал вивчення семантики мовних одиниць, що репрезентують їх будову і дають змогу вивчити глибину та повноту простору цих культурних смислотворень.

Зауважимо, що представники наукових шкіл, які займаються використанням не лише лінгвістичних, але й математичних методів дослідження мовного матеріалу, наполягають на присутності квантифікації даних, тобто підрахунків кількості мовних явищ, отриманих лінгвістами [1; 4]. Це пояснюють тим, що якісний бік вивчення обов'язково повинен бути підкріплений кількісною верифікацією отриманих результатів будь-якого наукового аналізу лінгвоматеріалу [4, 108]. Така аргументація підтверджує **актуальність** роботи.

Мета дослідження – показати специфіку вербалізації концептів *PRIDE* і *NOBILITY* у кількісному та відсотковому співвідношенні на основі польового аналізу їх лексико-семантичної структури в англійській художній прозі кінця XIX ст.

Завдання статті – здійснити кількісний підрахунок лексичних одиниць, які входять до вербальної структури обох концептів, та обчислити їх відсоткове співвідношення у різних сегментах номинативного поля.

Матеріалом дослідження слугували тексти двох романів англійської художньої літератури зазначеного періоду: «Тесс із роду Д'Ербервілів» Т. Гарді (HT Td'U), а також «Сага про Форсайтів» Дж. Голсуорсі (GJ FS. B. 1; GJ FS. B. 2; GJ FS. B. 3).

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Аналіз здійснений на 1475 сторінках тексту із застосуванням методу суцільної вибірки для створення корпусу фактичного матеріалу, за яким із роману «Тесс із роду Д'Ербервілів» Т. Гарді виокремлено 21 одиницю-вербалізатор поняттєвої структури концепту *PRIDE* та 104 – із «Саги про Форсайтів» Дж. Голсуорсі. Сміслову будову концепту *NOBILITY* вербалізовано в першому романі 163 елементами, у романі «Сага про Форсайтів» Дж. Голсуорсі – 79. Результати обчислення згруповані у таблицях 1, 2, 3, 4.

Згідно з результатами таблиці 1, видно, що найбільш вживаними лексемами виявилися лексеми *pride* і *vanity*, які займають чільне місце у творенні ядерноближньопериферійної зони (~38,1 % і ~33,3 % відповідно), третю позицію від загальної кількості одиниць займає лексема *boast* з чисельністю ~14,3 %. Найменш чисельними є *arrogance*, *presumption* та *conceit* у кількості ~4,8 % кожна. Не встановлено наявності представників дальньої та крайньої периферії.

Таблиця 1

Кількісний та відсотковий розподіл мовних одиниць поняттєвої структури концепту *PRIDE* (аналіз роману Томаса Гарді «Тесс із роду Д'єрбервілів»)

Найменування одиниць, використаних у тексті	Кількість одиниць	Відношення одиниць до їх загальної кількості, %
pride	8	~38,1
vanity	7	~33,3
boast	3	~14,3
arrogance	1	~4,8
presumption	1	~4,8
conceit	1	~4,8
Implicative constructions	0	0
Загальна кількість одиниць	21	100

Згідно з даними таблиці 2, найчисельнішою виявилася лексема *family* – ~30 %. За нею за кількістю йдуть *dignity* – ~8 %, *wife* – ~8 % та *honour* – ~6 %, які займають ближню та дальню периферії, але не є найпоширенішими, незважаючи на надто вербалізовану структуру концепту та розташування у відповідній частині поля, що передбачає концентрацію ознак. Усі інші вербалізатори нараховують від ~1 % до ~4 %. Імпліковані конструкції становлять ~1 %. Автор використав одну ідіому з лексемою, відмінною від імені концепту – *Charity begins at home*, що є характерним для дальньої периферії поля.

Таблиця 2

Кількісний та відсотковий розподіл мовних одиниць поняттєвої структури концепту *NOBILITY* (аналіз роману Томаса Гарді «Тесс із роду Д'єрбервілів»)

Найменування одиниць, використаних у тексті	Кількість одиниць	Відношення одиниць до їх загальної кількості, %
1	2	3
dignity	13	~8,0
nobler	2	~1,2
family honour	4	~2,5
honour	9	~5,5
man's honour	1	~0,6
goodness	2	~0,6
honesty	4	~2,5
magnanimity	2	~0,6
grandeur	1	~0,6
nobility	5	~3,1
aristocracy	1	~0,6
distinction	5	~3,1
virtue	2	~0,6
family	49	~30,1
exaltation	1	~0,6
glory	7	~4,3
wife	13	~8,0
the head of the family	1	~0,6
honest	1	~0,6
devotion	1	~0,6
old family	4	~2,5
an ancient and knightly family	1	~0,6
gentleman-farmer	2	~1,2
nobleman	1	~0,6
family skeletons	1	~0,6
family mansions and estates	1	~0,6
nobler skeletons	1	~0,6

Закінчення таблиці 2

1	2	3
influence	2	~1,2
family vault	4	~2,5
the noblest	1	~0,6
manorial home	1	~0,6
aristocratic links	1	~0,6
family name	1	~0,6
family honour	4	~2,5
clerical family	2	~1,2
family coach	1	~0,6
family tradition	1	~0,6
Charity begins at home	1	~0,6
home	6	~3,7
family prayers	1	~0,6
tombs of the family	1	~0,6
implicative constructions	1	~0,6
Загальна кількість одиниць	163	100

В аналізованому романі (табл. 3) немає жодної лексичної одиниці, яка б зайняла чільне місце в структурі вербалізованої моделі концепту *PRIDE*. Найчисельнішими є *be proud of* (~8%), *pride* (~7%), *pleasure* (~6%), *satisfaction* (~5%), *marry* (~5%). На усі інші вербалізатори випадає по менше ніж 5%. Виявлено дві ідіоматичні конструкції (~2%) у ближній периферії – *Pride goes before a fall*; *be pleased as Punch*. Не виявлено латентних конструкцій, які характерні крайньому сегменту поля.

Таблиця 3

**Кількісний та відсотковий розподіл мовних одиниць структури концепту *PRIDE*
(аналіз роману Джона Голсуорсі «Сага про Форсайтів»)**

Найменування одиниць, використаних у тексті	Кількість одиниць	Відношення одиниць до їх загальної кількості, %
1	2	3
be proud of	8	~7,7
proud	3	~2,9
proudly	2	~1,9
pride	3	~2,9
hurt one's pride	2	~1,9
self-confident	1	~1,0
obstinacy	1	~1,0
self-assertion	1	~1,0
be pleased as Punch	1	~1,0
curious pride	1	~1,0
vanity	1	~1,0
pride	7	~6,7
stifle one's pride	1	~1,0
proud obstinacy	1	~1,0
wound to one's pride and self-esteem	1	~1,0
wound one's pride	1	~1,0
wounded pride	1	~1,0
common pride	1	~1,0
sheer pride	1	~1,0
secret pride	2	~1,9
queer pride	1	~1,0
solemn pride	1	~1,0
moral sensibility	1	~1,0
personal dignity	1	~1,0

Закінчення таблиці 3

1	2	3
old wound to one's pride	1	~1,0
lordliness	1	~1,0
self-respect	1	~1,0
be respected	1	~1,0
family pride	3	~2,9
haughty	1	~1,0
Pride goes before a fall	1	~1,0
proud pageant	1	~1,0
haughtily	1	~1,0
feel proud of	1	~1,0
seem proud of	1	~1,0
instinctive pride	1	~1,0
self-consciousness	1	~1,0
glory	1	~1,0
satisfaction	5	~4,8
family relics	1	~1,0
family tenacity	1	~1,0
hold upright	1	~1,0
superiority	4	~3,8
supremacy	1	~1,0
superior	1	~1,0
racial superiority	1	~1,0
blood	3	~2,9
strain of blood	1	~1,0
be pleasant	1	~1,0
be pleased with	1	~1,0
business	2	~1,9
pleasure	6	~5,8
comfort	2	~1,9
family vault	1	~1,0
home	4	~3,8
family	3	~2,9
marry	5	~4,8
implicative constructions	0	0
Загальна кількість одиниць	104	100

На відміну від таблиці 3, у таблиці 4 наявні одиниці з високим відсотком заповнення польової структури, наприклад *dignity* займає майже 15 % у ядерноближньопериферійній зоні. Крайня периферія представлена ~11 %. Усі інші представники складають не більше 5 % кожен.

Таблиця 4

Кількісний та відсотковий розподіл мовних одиниць поняттєвої структури концепту *NOBILITY* (аналіз роману Джона Голсуорсі «Сага про Форсайтів»)

Найменування одиниць, використаних у тексті	Кількість одиниць	Відношення одиниць до їх загальної кількості, %
1	2	3
aristocratic tastes	1	~1,3
families-for blood	1	~1,3
gentleman	1	~1,3
honourable	2	~2,5
nobility	1	~1,3
noble	4	~5,1
aristocratic culture	1	~1,3

Закінчення таблиці 4

1	2	3
values	1	~1,3
dignified coldness	1	~1,3
gentility	1	~1,3
royalty	1	~1,3
nobleness	1	~1,3
dignified	3	~3,8
dignity	12	~15,2
honesty	1	~1,3
lordliness	1	~1,3
justice	1	~1,3
aristocratic trait	1	~1,3
aristocracy	2	~2,5
privilege	1	~1,3
good morality	1	~1,3
honour	2	~2,5
dishonour	1	~1,3
virtue	1	~1,3
virtue of one's sex	1	~1,3
time-honoured	1	~1,3
genteel	1	~1,3
cold-blooded	1	~1,3
blood	3	~3,8
strain of blood	2	~2,5
members of the Church of England	1	~1,3
fashionable churches	1	~1,3
church	3	~3,8
upper middle-class	2	~2,5
class	3	~3,8
comfortable character	1	~1,3
family	1	~1,3
home	1	~1,3
school	1	~1,3
baronet	2	~2,5
upper class	2	~2,5
implicative constructions	9	~11,4
Загальна кількість одиниць	79	100

Висновки і перспективи подальших досліджень. Здійснений кількісний аналіз уможливив експлікацію вербальної репрезентації концептів, а також виділення кількісних характеристик їх мовного вияву. Перспективним є подальший аналіз та підрахунок вербалізаторів концептів *PRIDE* і *NOBILITY* в інших історичних періодах для зіставлення результатів дослідження та показу особливостей зміни в якісній та кількісній характеристиках їх структури.

Список використаних джерел та літератури

1. Бук С. Н. Основи статистичної лінгвістики : навч.-метод. посіб. / відп. ред. проф. Ф. С. Бацевич. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – 124 с.
2. Вердиева З. Н. Семантические поля в современном английском : учеб. пособие / Земфира Надировна Вердиева. – М. : Высш. шк., 1986. – 118 с.
3. Воркачев С. Г. Концепт как «зонтиковый термин» / Сергей Григорьевич Воркачев // Язык, сознание, коммуникация. – 2003. – Вып. 24. – С. 5–12.
4. Левицкий В. В. Семасиология / Виктор Васильевич Левицкий. – Винница : Нова Книга, 2006. – 512 с.
5. Стернин И. А. Семантико-когнитивное направление в когнитивной лингвистике [Электронный ресурс] / И. А. Стернин, З. Д. Попова // *Respectus Philologicus*. – 2006 – Issue 10 (15). – P. 43–51. – Режим доступа : <http://www.ceeol.com>.

6. GJ FS. B. 1 : Galsworthy J. The Forsyte Saga. Book 1. The Man of Property / John Galsworthy. – М., 1974. – 383 p.
7. GJ FS. B. 2 : Galsworthy J. The Forsyte Saga. Book 2. – In Chancery / John Galsworthy. – М., 1974. – 303 p.
8. GJ FS. B. 3 : Galsworthy J. The Forsyte Saga. Book 3. – To Let / John Galsworthy. – М., 1974. – 255 p.
9. HT Td'U : Hardy T. Tess of the d'Urbervilles, A pure woman / [introd. by A. Alvarez and edit. by D. Skilton] / Thomas Hardy : Penguin books, 1985. – 534 p.

Статтю подано до редколегії
21.03.2012 р.

УДК 811.111'42

О. Г. Сторчак – кандидат филологических наук, доцент
Харьковского национального автомобильно-дорожного
университета

Концепт в когнитивной лингвистике

*Работу выполнено на кафедре иностранных
языков №1 ХНАДУ*

Когнитивная лингвистика характеризуется полипарадигмальностью представлений о природе концепта. Основу концепта, сущность которого сводится к смыслу, составляют чувственное ощущение, понятие, образ и компонент культуры. Идеи системности, сложноструктурированности, многомерности, иерархичности, эталонности, мультикомпонентности, антиномичности и полиапеллируемости концептов наиболее распространённые.

Ключевые слова: когнитивная лингвистика, концепт, смысл.

Сторчак О. Г. Концепт у когнітивній лінгвістиці. Когнітивну лінгвістику характеризують поліпарадигмальністю уявлень про природу концепту. Основу концепту, який віддзеркалює смисл, складають перцепт, поняття, образ і компонент культури. Ідеї системності, складноструктурованості, багатовимірності, ієрархічності, мультикомпонентності, еталонності, антиномічності та поліапелюваності концептів найбільш поширені.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, концепт, смисл.

Storchak O. G. Concept in Cognitive Linguistics. There are lots of approaches to the studying of concept in Cognitive Linguistics. The fundamentals of concept are a percept, a notion, an image and a cultural component. The gist of concept is in its meaning. The ideas of the system, complex structure, multi-dimensions, hierarchy, multi-components, standard, antinomy and multi-appeal of the concept are widely used in research.

Key words: Cognitive Linguistics, concept, meaning.

Постановка научной проблемы и её значение. В отечественной и зарубежной когнитивной лингвистике одной из наиболее актуальных проблем является концептуализация, под которой понимается когнитивно-семантический процесс структурирования знаний и опыта посредством осмысления полученной информации и создания концептов [13, 93]. Суть научной проблемы заключается в том, как концепты, формируемые в процессе когнитивной обработки сигналов стимуляции человека раздражителями различной природы и афферентации, формализуются в языке и актуализируются в дискурсе.

Цель данного исследования – выявление существенных особенностей концептов посредством изучения их дефиниций в рамках существующих подходов к изучению концептов. **Объект** исследования – процесс концептуализации, **предмет** – концепты и их дефиниции. **Материалом** исследования служит научная литература по изучаемой теме. Исследование концептов позволяет выяснить их происхождение и компонентный состав, приблизиться к объяснению процессов и механизмов концептуализации. **Актуальность** настоящего исследования обусловлена повышенным инте-